

Dialog om samhällets värdegrund

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens skrivelse 2009/10:106 Dialog om samhällets värdegrund. I skrivelsen redovisar regeringen syftet med satsningen på en dialog om samhällets värdegrund, det arbete som hittills har bedrivits samt de frågor som regeringen bedömer är strategiska för det framtida arbetet.

Utskottet föreslår att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Bakgrund	4
Skrivelsens huvudsakliga innehåll	4
Utskottets överväganden	5
Dialog om samhällets värdegrund	5
Skrivelsen	5
Utskottets ställningstagande	9
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	10
Skrivelsen	10

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Dialog om samhällets värdegrund

Riksdagen lägger skrivelse 2009/10:106 till handlingarna.

Stockholm den 22 april 2010

På konstitutionsutskottets vägnar

Berit Andnor

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Berit Andnor (s), Per Bill (m), Margareta Cederfelt (m), Morgan Johansson (s), Andreas Norlén (m), Stefan Tornberg (c), Yilmaz Kerimo (s), Cecilia Wigström i Göteborg (fp), Helene Petersson i Stockaryd (s), Björn Leivik (m), Billy Gustafsson (s), Ingvar Svensson (kd), Anna Tenje (m), Marianne Berg (v), Phia Andersson (s), Annie Johansson (c) och Mikael Johansson (mp).

Redogörelse för ärendet

Bakgrund

I budgetpropositionen för 2008 angavs att regeringen under 2008 kommer att inleda en satsning på en dialog och en samverkan med ett brett spektrum av aktörer i samhället i syfte att stärka respekten för demokratin och de mänskliga rättigheterna, dvs. att skapa en förstärkt gemensam värdegrund i Sverige (prop. 2007/08:1 utg.omr. 1 avsnitt 4.8).

Av budgetpropositionen för 2010 framgick att regeringen under hösten 2009 planerade att överlämna en skrivelse till riksdagen som skulle innehålla en strategi för det fortsatta arbetet med Dialog värdegrund (prop. 2009/10:1 utg.omr. 1 avsnitt 9.9.2).

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redovisar regeringen syftet med satsningen på en dialog om samhällets värdegrund och det arbete som hittills har bedrivits. Vidare beskrivs frågor som regeringen bedömer är strategiska för det framtida arbetet.

Av skrivelsen framgår att regeringen framöver vill vidga sättet att arbeta med frågor om social sammanhållning till att inte endast omfatta dialog som uttryckligen rör demokratin och de mänskliga rättigheterna. Ansträngningar bör även göras för att stimulera till att mötesplatser utvecklas där människor med olika erfarenheter, bakgrund, värderingar och livssituationer kan mötas, särskilt i lokalsamhället. Det övergripande syftet bör enligt regeringen vara att verka för social sammanhållning med utgångspunkt i demokratin och de mänskliga rättigheterna. Utifrån denna inriktning redovisas i skrivelsen dels värdegrundsdialogens arbete hittills, dels framtida insatser.

Utskottets överväganden

Dialog om samhällets värdegrund

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Skrivelsen

Syfte och mål med värdegrundsdialogen

Det övergripande syftet med värdegrundsdialogen är att verka för social sammanhållning genom dialog om demokratin och de mänskliga rättigheterna som en gemensam bas för samhället och dess invånare.

I skrivelsen anges att det svenska samhällets grundläggande värden – demokratin och de mänskliga rättigheterna – är formulerade i grundlag, främst regeringsformen, och internationella konventioner. Samhällets värdegrund vilar således till stora delar på universella regler och behöver därför inte slås fast. Regeringen anser dock att det finns behov av utökad dialog och reflexion om vad normerna om demokratin och de mänskliga rättigheterna konkret innebär i vardagen.

Enligt skrivelsen förutsätter en aktiv dialog om samhällets värdegrund personliga möten och utrymme för att ventilera frågor om tolkning, intressekonflikter och regelmotsättningar, både i dialog mellan enskilda och mellan enskilda och företrädare för den offentliga sektorn.

Av skrivelsen framgår därtill att värdegrundsdialogen inte syftar till att fastställa vilka värderingar som ska råda, utan till ett öppet och reflekterande samtal om den närmare innebörden av demokratin och de mänskliga rättigheterna som grundläggande normer för samhället. I skrivelsen definieras bl.a. viktiga begrepp och uttryck såsom värdegrund, mänskliga rättigheter och social sammanhållning.

Motiv, utgångspunkter och metod

Regeringen vill genom värdegrundsdialogen stimulera utvecklingen av fler arenor för en inkluderande dialog där värdegrunden kan levandegöras och social sammanhållning kan främjas.

Behovet av fler arenor kan enligt skrivelsen konkretiseras utifrån fem utgångspunkter. För det första är demokratin och de mänskliga rättigheterna inte för alltid givna utan utgör komplexa frågor vars förståelse kräver personliga möten där skilda åsikter kan brytas mot varandra. För det andra behövs det en ökad medvetenhet om det egna ansvaret för de mänskliga rättigheterna och samhällsutvecklingen i stort inte minst mot bakgrund av att alla individer har ett ansvar för att utöva sina mänskliga

rättigheter på ett sätt som inte inskränker andras rättigheter. För det tredje lämnar normerna om demokratin och de mänskliga rättigheterna utrymme för olika tolkningar och uppfattningar, vilket t.ex., enligt skrivelsen, innebär att om en konflikt mellan olika normer och rättigheter uppkommer blir det nödvändigt att finna en balans mellan rättigheterna så att ingen av dem åsidosätts. För det fjärde bör demokratin bygga på ett brett och aktivt medborgerligt deltagande, vilket enligt skrivelsen bör vara möjligt att uppnå genom uppsökande verksamhet och dialog och möten inom nya arenor, eller på platser där människor vistas i sin vardag. En sista utgångspunkt är att Sverige är heterogent och segregat i flera avseenden, vilket inte är ett problem i sig men det kan dock leda till bristande förståelse eller i värsta fall till fientlighet om personer med mycket skilda värderingar, livssituationer och erfarenheter aldrig möts.

Dialog som mål och medel

I värdegrundsprojektet står dialogen i centrum. I skrivelsen anges att dialog är den viktigaste metoden i arbetet för social sammanhållning och att den har ett egenvärde som ett sammanhang där möten uppstår mellan människor och att dialog därför kan beskrivas som både mål och medel.

Regeringen bedömer att värdegrundsdialogen måste ha vissa grundläggande spelregler som bör gälla för dialog som anordnas eller stöds av staten med innebörden att dialogen inte kan fortsätta om rasistiska eller tydligt diskriminerande åsikter uttrycks.

Vad avser huvudsakliga målgrupper för regeringens arbete hittills anges i skrivelsen att målgruppen för värdegrundssatsningen är mycket bred men att regeringen redan tidigare har uttalat att det i arbetet med värdegrundsdialog är särskilt viktigt att nå ungdomar, dvs. personer i åldrarna 13–25 år. I skrivelsen anges därutöver att regeringen redan tidigare har förklarat att det är viktigt i arbetet med värdegrundsdialog att försöka nå människor som i vanliga fall inte deltar i det offentliga samtalet eller i den politiska processen. Här omnämns t.ex. grupper med svagare socioekonomisk ställning, personer med funktionsnedsättning, ungdomar med föräldrar utan högre utbildning och människor som nyligen invandrat till Sverige.

Med avseende på samverkanspartner anges i skrivelsen att värdegrundsdialogens verksamhet hittills främst har bedrivits av eller fokuserat på organisationer inom det civila samhället, skolor och kommuner. Vidare framhålls i skrivelsen att det civila samhällets organisationer inte ska ses som en målgrupp i sig utan snarare som en arena eller kanal för värdegrundsarbetet.

Värdegrundsdialogens arbete hittills

Av skrivelsen framgår att regeringens arbete med värdegrundsdialogen hittills främst har varit inriktat på att stimulera till erfarenhetsutbyte och kontaktskapande mellan de aktörer som redan är verksamma inom området dialog om demokratin och de mänskliga rättigheterna. Detta har framför

allt skett genom *dels* webbplatsen Dialogvärdegrund.nu som skapades hösten 2008 och administreras av Ungdomsstyrelsen och på vilken 150 organisationer och andra aktörer i februari 2010 var aktiva, *dels* konferenser om värdegrundsfrågor och dialog såsom Dialogmässa 2008 och Urban Dialog 2009, *dels* det s.k. Idérummet, en rådgivande grupp som under 2008 knöts till regeringens arbete. Vidare framgår av skrivelsen att ett antal värderingsstudier har genomförts och sammanställts som ett underlag för arbetet.

I skrivelsen anges därtill att dialog och annat arbete med frågor om värdegrund, demokrati och mänskliga rättigheter bedrivits inom flera områden och av en rad aktörer utifrån olika utgångspunkter och med skiftande fokus. I syfte att belysa det sammanhang i vilket värdegrundsdialogen bedrivits ges i skrivelsen (s. 21–37) inte endast beskrivningar av regeringens arbete, utan även av ett urval verksamheter som bedrivits av myndigheter och andra aktörer. Skrivelsens redogörelse berör *dels* arbetet för att förankra och utveckla demokratin, *dels* politiken för det civila samhället, *dels* arbetet för de mänskliga rättigheterna, *dels* arbetet mot diskriminering, *dels* arbetet för jämställdhet, *dels* arbetet för barnets rättigheter med utgångspunkt i barnkonventionen, *dels* ungdomars inflytande i demokratin, *dels* värdegrundsarbetet i skolan, *dels* integrationspolitiken, *dels* värdegrundsarbetet inom rättväsendet, *dels* tillitsstärkande dialoger mellan befolkningen och myndigheterna på lokal nivå, *dels* offentligt etos i statsförvaltningen, *dels* nationell värdegrund i äldreomsorg, *dels* Försvarsmaktens värdegrundsarbete, *dels* värdegrundsarbetet inom kulturpolitiken, *dels* arbetet för den kommunala demokratin, *dels* Allmänna arvsfondens satsning i form av projekt- och lokalstöd till projekt som skapar bättre möjligheter för unga, *dels* ett flertal andra exempel på värdegrundsarbetet inom det civila samhället.

Regeringens strategi för det fortsatta arbetet

Inom ramen för det arbete som bedrivits hittills har enligt regeringen ett antal frågor framstått som centrala för det fortsatta arbetet för social sammanhållning.

De frågor som framhålls i skrivelsen är bl.a. globaliseringens karaktär, omfattande migrationsströmmar samt den varierade svenska befolkningen och hur dessa förhåller sig till varandra mot bakgrund av värdegrundsdialogens strävan att verka för social sammanhållning. Andra frågor som lyfts fram är bl.a. individualiseringen och ett starkt civilsamhälle, vilka beskrivs som framträdande i det svenska samhället, användningen av digitala medier, främst Internet, och dess påverkan på möten och samtal, ett ökat rättighetstänkande inte minst genom Europakonventionens inflytande, frågan om statens skyldigheter och individens ansvar med avseende på individens mänskliga rättigheter samt visionen om det pluralistiska samhället (s. 37–52).

Dessa ovannämnda frågor påverkar samspelet individer emellan samt mellan individer och den offentliga sektorn och samhället i stort. De kan därför enligt regeringen även antas ha inverkan på den sociala sammanhåll-

ningen. Mot bakgrund av dessa frågor beskrivs i skrivelsen arbetets inriktning inför framtiden på ett mer generellt plan samt planerade och pågående satsningar.

Vad gäller *inriktningen inför det fortsatta arbetet* anges i skrivelsen bl.a. att synpunkter och erfarenheter från arbetet hittills tyder på att tillvägagångssättet nu skulle kunna breddas något och samtidigt ta en mer praktisk eller konkret form samt att tyngdpunkten i arbetet därmed förskjuts från den nationella nivån till lokalsamhället. Mot bakgrund av att arbetet med värdegrundsdialog huvudsakligen bedrivs inom ramen för demokratipolitiken framhålls vidare i skrivelsen att det är relevant att ta hänsyn till den av konstitutionsutskottet beställda utvärderingen av statligt finansierade demokratisatsningar (2008/09:RFR15). Av skrivelsen framgår att det i utvärderingen konstateras bl.a. att när ambitionen är att öka valdeltagandet är riktade insatser mot grupper som deltar i lägre grad än den övriga befolkningen (såsom personer utan högre utbildning, unga, arbetslösa och personer med utländsk bakgrund) att bedöma som mer effektiva än allmänna informationsinsatser.

Regeringen bedömer det som angeläget att värdegrundsarbetet framöver söker att stimulera till dialog och andra former av möten som omfattar personliga kontakter och utbyten snarare än masskommunikation. I skrivelsen framhålls att en något större bredd av verksamheter än sådana som uttryckligen behandlar frågor om demokratin och de mänskliga rättigheterna bör kunna användas i det framtida arbetet. Det gemensamma för dessa insatser bör vara att de dels tar sin utgångspunkt i demokratin och de mänskliga rättigheterna, dels har som ett övergripande syfte att verka för social sammanhållning, dels konkret skapar förutsättningar för en ökad delaktighet genom att bidra till att skapa fler platser och arenor för personliga möten mellan människor som vanligtvis inte brukar mötas, eller mellan enskilda och företrädare för den offentliga sektorn.

I skrivelsen anges vidare att det arbete som regeringen vill stimulera till bör dels särskilt bedrivas på lokal och kommunal nivå, även om regionalt och nationellt arbete bör kunna komma i fråga, dels bedrivs med medverkan från flera samhällssektorer, såsom offentlig sektor, skola, näringsliv och organisationer inom det civila samhället. Därtill noterar regeringen i skrivelsen att det längre fram kan bli aktuellt att utarbeta indikatorer och att genomföra undersökningar för att kunna följa utvecklingen.

Vad gäller *planerade satsningar* redogörs i skrivelsen för följande åtgärder. För det första avser regeringen att ge Ungdomsstyrelsen i uppdrag att dels under 2010 sammankalla representanter för olika samhällssektorer och aktörer, såsom stat, kommun, näringsliv och organisationer inom det civila samhället, till ett partnerskap för social sammanhållning, dels under 2011, i samråd med partnerskapet för social sammanhållning, efter ansökan fördela stimulansmedel till organisationer inom det civila samhället som vill

utveckla mötesplatser, dialoger eller liknande lokal verksamhet för social sammanhållning med utgångspunkt i demokratin och de mänskliga rättigheterna.

För det andra avser regeringen att under 2011 mot bakgrund av bl.a. utvärderingen av den nationella handlingsplanen för de mänskliga rättigheterna (dir. 2009:118) återkomma med en skrivelse till riksdagen och redogöra för sin syn på det fortsatta arbetet för att säkerställa full respekt för de mänskliga rättigheterna i Sverige.

För det tredje avser regeringen att under 2010 bjuda in organisationer inom det civila samhället till en dialog om vilken roll dessa organisationer kan spela för att bidra ytterligare till att stärka respekten för samt kunskapen och medvetenheten om de mänskliga rättigheterna, samt hur fler organisationer kan involveras i sådant arbete.

För det fjärde avser regeringen att under 2010 låta genomföra en kartläggning av kunskaper om och erfarenheter av arbete för social sammanhållning och samhällets värdegrund i kommuner med lokala utvecklingsavtal.

För det femte avser regeringen i det förslag till ny skollag som regeringen planerar att lämna i en proposition till riksdagen under våren 2010 att förtydliga att skolans värdegrund bygger på de mänskliga rättigheterna.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2009/10:106 Dialog om samhällets värdegrund.